

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра археології, давньої та середньовічної історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи
та рекрутації
підписаний
доц. Тремик Ю. В.
Протокол №6 від 19.02.2020 р.

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни
ПАМ'ЯТКООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ
У XX–XXI СТОЛІТТІ

підготовки магістра
спеціальності 032 «Історія та археологія»
освітньо-професійних програм «Історія, європеїстика,
археологія», «Історія, суспільствознавство»

підготовки магістра
спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)»
освітньо-професійної програми «Середня освіта.
Історія, правознавство»

Луцьк – 2020

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Пам'яткоохоронна діяльність в Україні у XX–XXI столітті» підготовки магістра галузі знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальності 032 «Історія та археологія», за освітньо-професійними програмами «Історія, європеїстика, археологія», «Історія, суспільствознавство»; підготовки магістра галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)», за освітньо-професійною програмою «Середня освіта. Історія, правознавство».

Розробник: Гаврилюк О. Н., доцент кафедри археології, давньої та середньовічної історії України, кандидат історичних наук, доцент.

Рецензент: Гаврилюк С. В., професор кафедри документознавства і музейної справи, доктор історичних наук, професор.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри археології, давньої та середньовічної історії України факультету історії, політології та національної безпеки

протокол № 6 від 29 березня, р. 2020

Завідувач кафедри: [підпис] (проф. Шабала Я. М.).

Програма навчальної дисципліни

схвалена науково-методичною комісією факультету історії, політології та національної безпеки

протокол № 3 від 5 02, 2020 р.

Голова науково-методичної комісії факультету [підпис] (проф. Шваб А. Г.).

Програма навчальної дисципліни

схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

протокол № 6 від 19. 02, 2020 р.

©Гаврилюк О. Н., 2020

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»	Вибіркова
		Рік навчання 1
Кількість годин/кредитів 150/5	Спеціальність 032 «Історія та археологія»	Семестр 2-ий
		Лекції 24 год.
		Практичні (семінарські) 22 год.
ІНДЗ: немає	Освітньо-професійні програми «Історія, європеїстика, археологія», «Історія, суспільствознавство»	Самостійна робота 96 год.
		Консультації 8 год.
	Освітній ступінь магістр	Форма контролю: залік

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»	Вибіркова
		Рік навчання 1
Кількість годин/кредитів 150/5	Спеціальність 014 «Середня освіта (Історія)»	Семестр 2-ий
		Лекції 26 год.
		Практичні (семінарські) 26 год.
ІНДЗ: немає	Освітньо-професійна програма «Середня освіта. Історія, правознавство»	Самостійна робота 90 год.
		Консультації 8 год.
	Освітній ступінь магістр	Форма контролю: залік

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»	Вибіркова
		Рік навчання 1
Кількість годин/кредитів 150/5	Спеціальність 032 «Історія та археологія»	Семестр 2-ий
		Лекції 10 год.
		Практичні (семінарські) 10 год.
ІНДЗ: немає	Освітньо-професійна програма «Історія, європеїстика, археологія»	Самостійна робота 112 год.
		Консультації 18 год.
	Освітній ступінь магістр	Форма контролю: залік

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»	Вибіркова
		Рік навчання 1
Кількість годин/кредитів 150/5	Спеціальність 014 «Середня освіта (Історія)»	Семестр 2-ий
		Лекції 10 год.
		Практичні (семінарські) 10 год.
ІНДЗ: немає	Освітньо-професійна програма «014 «Середня освіта. Історія, правознавство»	Самостійна робота 112 год.
		Консультації 18 год.
	Освітній ступінь магістр	Форма контролю: залік

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Дисципліна «Пам'яткоохоронна діяльність в Україні у ХХ–ХХІ столітті» належить до переліку вибірових навчальних дисциплін підготовки магістрів галузі знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальності 032 «Історія та археологія», за освітньо-професійними програмами «Історія, європеїстика, археологія», «Історія, суспільствознавство»; підготовки магістрів галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)», за освітньо-професійною програмою «Середня освіта. Історія,

правознавство» і спрямована на вивчення студентами історії пам'яткоохоронної справи в Україні впродовж ХХ–ХХІ ст. як комплексу заходів теоретичного і практичного характеру, що мають за мету виявлення, облік, вивчення, захист, реставрацію/реконструкцію, представлення й використання об'єктів національної культурної та природної спадщини.

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів системних знань про історію і зміст охорони усіх видів рухомих і нерухомих пам'яток на теренах України впродовж ХХ–ХХІ ст.

Вивчення дисципліни передбачає вирішення таких *завдань*:

- розгляд теоретичних основ пам'яткоохоронної діяльності, насамперед ознайомлення студентів із змістом термінів, пов'язаних з навчальною дисципліною, усвідомлення ними їх значення для функціонування пам'яткоохоронної справи;

- оволодіння студентами знаннями про функціонування сучасної національної системи органів управління сферою охорони пам'яток;

- набуття студентами навичок роботи з нормативними документами, які стосуються здійснення пам'яткоохоронної діяльності;

- вироблення у студентів умінь застосовувати теоретичний інструментарій на практиці як вагомої умови піднесення ефективності роботи з охорони національної культурної та природної спадщини.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти повинні оволодіти наступними *компетенціями*:

Магістр повинен знати: історіографію, джерельну базу та методологію, що стосуються розгляду актуальних питань національної пам'яткоохоронної діяльності; термінологію навчальної дисципліни; еволюцію концептуальних підходів до визначення її основних понять; класифікацію пам'яток; етапи здійснення пам'яткоохоронної роботи в Україні; умови та зміст діяльності державних й громадських пам'яткоохоронних структур; рівень та результати врахування у національній пам'яткоохоронній роботі міжнародного досвіду охорони культурної та природної спадщини.

Магістр повинен вміти: аналізувати сучасні підходи до пам'яткоохоронної діяльності в Україні; оперувати базовими категоріями і поняттями навчальної дисципліни; класифікувати пам'ятки; критично осмислювати проблеми охорони пам'яток як вагомого складника

життєдіяльності суспільства; застосовувати знання з курсу на практиці для охорони культурної та природної спадщини.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Пам'яткоохоронна справа в Україні від початку ХХ ст. до 1991 р.

Тема 1. Історіографія, джерела, теоретико-методологічні засади дисципліни.

Предмет і завдання дисципліни. Стан наукової розробки теми у вітчизняній та зарубіжній історіографії. Внесок українських учених у становлення пам'яткоохоронної діяльності як вагомої галузі практичної діяльності суспільства та як наукової дисципліни. Джерельні матеріали архівів, бібліотек та музеїв України, Російської Федерації, Республіки Польща, інших держав про пам'яткоохоронну роботу в Україні у ХХ–ХХІ ст. Принципи та методи, на яких базується викладання навчальної дисципліни.

Тема 2. Терміни, складники (напрями) та організаційна структура національної пам'яткоохоронної діяльності.

Основні поняття: пам'ятка, культурна та природна спадщина, рухома і нерухома пам'ятка, пам'ятка загальнонаціонального та місцевого значення. Класифікація пам'яток. Сутність пам'яткоохоронної роботи в Україні, її складники (напрями). Реставрація пам'яток як визначальний пам'яткоохоронний захід: визначення поняття та практика. Роль у здійсненні завдань пам'яткоохоронної діяльності державної системи охорони культурної та природної спадщини. Місце громадських осередків в охороні пам'яток. Використання об'єктів культурної та природної спадщини. Музеефікація пам'яток.

Тема 3. Пам'яткоохоронна робота в українських землях під владою Російської та Австро-Угорської імперій на початку ХХ ст.

Причини усвідомлення суспільством цінності культурної та природної спадщини. Проблеми здійснення пам'яткоохоронної діяльності на теренах Наддніпрянської і Західної України державними інституціями обох імперій. Формування пам'яткоохоронного законодавства. Внесок наукових установ, громадських товариств, українських вчених і митців у межах Російської та Австро-Угорської імперій у практичну роботу щодо охорони пам'яток.

Діяльність університетських осередків Наддніпрянської України, Українського наукового товариства, Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва, інших світських та церковних інституцій щодо охорони культурної спадщини Наддніпрянщини. Розробка М. Біляшівським, І. Каманіним, іншими представниками української науки та культурно-мистецького життя Наддніпрянської України теоретичних засад пам'яткознавства.

Роль університетів Західної України у здійсненні пам'яткоохоронної роботи. Заходи у цій галузі Ставропігійського інституту у Львові, Наукового товариства імені Шевченка, Церковного (Національного) музею Львова, Народного закладу імені Оссолінських, інших світських та церковних інституцій. І. Свенціцький як теоретик пам'яткознавства.

Тема 4. Охорона культурної та природної спадщини Волині на початку ХХ ст.

Волинська губернія на початку ХХ ст. Вивчення і збереження волинських старожитностей Київським товариством охорони пам'яток старовини і мистецтва, волинськими світськими та церковними громадсько-науковими осередками. Утворення та напрями роботи Товариства дослідників Волині. Виявлення й збір пам'яток музеями Волині. Внесок Городоцького музею, церковних музейних закладів (давньосховищ) у пам'яткоохоронну роботу. Історичні розвідки учасників пам'яткоохоронної діяльності на Волині початку ХХ ст.

Тема 5. Здобутки і втрати національної пам'яткоохоронної справи у добу Української революції (1917–1921 рр.).

Створення і діяльність державних органів і громадських організацій з охорони пам'яток у період Української Народної республіки часів Української Центральної Ради та Директорії, Гетьманату (Української держави) П. Скоропадського та Західноукраїнської Народної Республіки. Труднощі й нереалізовані можливості у роботі цих структур. Проблема повернення в Україну національних скарбів, вивезених впродовж ХVІІІ – початку ХХ ст. до Росії. Подальша розробка вітчизняними пам'яткознавцями теоретичних підвалин пам'яткоохоронної справи.

Тема 6. Проблеми пам'яткоохоронної діяльності в українських землях у 1920-х – 1930-х рр.

Втрати національної культурної спадщини в Наддніпрянській Україні на початковому етапі утвердження більшовицького тоталітарного режиму

(1919–1921 рр.). Відродження пам'яткоохоронної діяльності у першій половині 1920-х рр., роль історичних комісій Всеукраїнської Академії наук (ВУАН) у розвитку українського пам'яткознавства та пам'яткоохоронної справи. Діяльність етнографічної комісії ВУАН. Основні напрямки пам'яткоохоронної роботи громадських об'єднань і товариств до Другої світової війни. Відбиття в пам'яткоохоронній діяльності державних і громадських структур політико-ідеологічного підходу до оцінки пам'яток, вплив цього фактора на справу їх вивчення та охорони. Згорання та припинення українським радянським пам'яткознавством наприкінці 1920-х – у 1930-х рр. теоретичних розробок у галузі пам'яткоохоронної справи. Нищення сакральної (культової) культурної спадщини, репресивні заходи сталінської системи щодо українських пам'яткознавців.

Актуальні проблеми пам'яткоохоронної справи у західноукраїнських землях під владою Польщі, Румунії, Чехословаччини.

Тема 7. Здобутки та нереалізовані можливості охорони культурної та природної спадщини у повоєнній Україні (1945 р. – початок 1990-х рр.).

Формування та результати діяльності державних органів охорони пам'яток. Негативний вплив на долю культурної та природної спадщини відомчого підходу до пам'яткоохоронної справи. Нищення сакральної (культової) культурної спадщини на межі 1950-х – 1960-х рр. Створення та діяльність Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (УТОПІК). Проблеми втрат об'єктів культурної та природної спадщини внаслідок політико-ідеологічного диктату комуністичної системи, її тиску на УТОПІК. Дискусія межі 1970-х – 1980-х рр. стосовно терміна «пам'ятка». Заходи новостворених на рубежі 1980-х – 1990-х рр. громадських організацій щодо охорони національної культурної та природної спадщини.

Змістовий модуль 2. Охорона культурної та природної спадщини в незалежній Україні.

Тема 8. Охорона культурної та природної спадщини як вагомий складник державної політики.

Формування правових, теоретичних та організаційних засад національної пам'яткоохоронної діяльності. Дискусія другої половини 1990-х рр. стосовно пам'яткознавчих термінів у зв'язку з розробкою та ухваленням Закону України «Про охорону культурної спадщини» (2000 р.). Складання

правової бази охорони національної культурної та природної спадщини у перші десятиліття ХХІ ст.

Деідеологізація та декомунізація пам'яткоохоронної галузі. Облік об'єктів культурної та природної спадщини, що перебувають під державною охороною. Початки формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Створення історико-культурних заповідників, реалізація державних програм відтворення визначних пам'яток архітектури, дослідження пам'яток українського козацтва, некрополів, фіксації об'єктів культурної спадщини на територіях, постраждалих внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Представлення національного культурного та природного надбання України у Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Активізація роботи над підготовкою багатотомного енциклопедичного видання «Звід пам'яток історії та культури України».

Тема 9. Проблеми удосконалення правових, теоретичних та організаційних засад пам'яткоохоронної справи.

Потреба подальшої розробки та кодифікації відповідно до міжнародних стандартів нормативно-правового забезпечення принципів дотримання завдань охорони національної культурної та природної спадщини. Сутність удосконалення категоріально-понятійного апарату пам'яткознавчої науки з точки зору В. Акуленка, С. Кота, Л. Прибеги, інших відомих вітчизняних фахівців пам'яткоохоронної справи. Питання повернення пам'яток.

Наявність міжвідомчого розподілу функцій у здійсненні повноважень з питань управління й контролю за охороною об'єктів культурної та природної спадщини. Негативний вплив такого розподілу на загальний стан пам'яткоохоронної роботи. Необхідність активізації участі громадськості в охороні культурної та природної спадщини.

Тема 10. Проблеми обліку пам'яток, складання Державного реєстру нерухомих пам'яток України та реалізації загальнодержавної програми з підготовки «Зводу пам'яток історії та культури України».

Чинники загальнодержавного та регіонального характеру, що впливають на сповільненість темпів виконання державних програм обліку пам'яток. Вплив на реалізацію означених програм недостатнього фінансового та інформаційного забезпечення. Проблеми захищеності національних пам'яток культури, внесених до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, належного представлення інших об'єктів культурної та природної спадщини України світового рівня у цьому Списку. Українська культурна спадщина за кордоном як складник «Зводу пам'яток історії та культури України».

Тема 11. Проблеми охорони пам'яток архітектури та монументального мистецтва.

Незадовільний стан бухгалтерського обліку архітектурних пам'яток та пам'яток монументального мистецтва, фінансування дослідницьких та реставраційних робіт на означених об'єктах культурної спадщини. Потреба перегляду недосконалої системи відбору архітектурних об'єктів та пам'яток монументального мистецтва, які потребують ремонту або реставрації. Проблема чіткого визначення і дотримання меж історико-культурних заповідників, оформлення права володіння земельними ділянками, на яких вони розташовані разом з наявними тут нерухомими пам'ятками. Необхідність підвищення рівня пам'яткоохоронної культури представників центральних та місцевих органів влади, підприємницьких структур забудовників, посилення фінансової, адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення ними законодавства про охорону пам'яток.

Демонтаж пам'яток монументального мистецтва, що уособлювали комуністичну систему. Вплив цього процесу на загострення суспільного протистояння щодо об'єктів радянської монументальної пропаганди («війна пам'ятників», «ленінопад»). Здійснення актів вандалізму стосовно пам'яток, присвячених подіям українського національно-визвольного руху. Проблема втрат об'єктів культурної та природної спадщини внаслідок «побутового» вандалізму.

Проблема охорони пам'яток культової архітектури та належного їм майна після передачі цих об'єктів релігійним громадам. Втрати сакральної спадщини внаслідок пожеж, самовільних знесень культових споруд, інших заходів фізичного характеру.

Тема 12. Актуальні питання охорони археологічної спадщини України.

Порушення пам'яткоохоронного законодавства щодо пам'яток археології внаслідок будівельних і сільськогосподарських робіт. Проблема правової відповідальності за шкоду, заподіяну означеним об'єктам. Втрати археологічної спадщини України внаслідок несанкціонованих розкопок та незаконного переміщення її об'єктів за кордон. Проблеми підводної археології України.

Тема 13. Доля об'єктів культурної та природної спадщини анексованого Росією Криму й тимчасово окупованих її військами та сепаратистами територій Донецької і Луганської областей.

Загрози культурним та природним цінностям Кримського півострова від дій російської окупаційної влади. Важливість та складність питання правового забезпечення Україною захисту культурної та природної спадщини Криму. Проблема втрат нерухомих і рухомих пам'яток у зоні воєнних дій на Донеччині та Луганщині.

Тема 14. Проблеми і перспективи розвитку музейних закладів України як вагомих осередків пам'яткоохоронної діяльності.

Суперечливі аспекти функціонування українських музеїв у сучасних умовах. Перспективи зміни правового статусу музейних закладів для подолання залишкового принципу їх фінансування та отримання можливості на правовій основі залучати кошти з інших джерел, розвивати міжнародне співробітництво. Використання потенціалу українських музеїв для активізації їх роботи у пам'яткоохоронній галузі – важливому складникові реалізації соціокультурних потреб суспільства.

Структура навчальної дисципліни (денна форма навчання, спеціальність 032 «Історія та археологія»)

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ. (сем)	Сам. роб.	Конс.
<i>Змістовий модуль 1. Пам'яткоохоронна справа в Україні від початку ХХ ст. до 1991 р.</i>					
Тема 1. Історіографія, джерела, теоретико-методологічні засади дисципліни	12	2	2	8	
Тема 2. Терміни, складники (напрями) та організаційна структура національної пам'яткоохоронної діяльності	4	2		2	
Тема 3. Пам'яткоохоронна робота в українських землях під владою Російської та Австро-Угорської імперій на початку ХХ ст.	13	2	2	8	1
Тема 4. Охорона культурної та природної спадщини Волині на початку ХХ ст.	8		4	4	
Тема 5. Здобутки і втрати національної пам'яткоохоронної справи у добу Української революції (1917–1921 рр.)	9	2	2	4	1
Тема 6. Проблеми пам'яткоохоронної діяльності в українських землях у 1920-х –	13	2	2	8	1

1930-х рр.					
Тема 7. Здобутки та нереалізовані можливості охорони культурної та природної спадщини у повоєнній Україні (1944 р. – початок 1990-х рр.)	15	2	2	10	1
Разом за модулем 1	74	12	14	44	4
Змістовий модуль 2. Охорона культурної та природної спадщини в незалежній Україні					
Тема 8. Охорона культурної та природної спадщини як вагомий складник державної політики	10	2	2	6	
Тема 9. Проблеми удосконалення правових, теоретичних та організаційних засад пам'яткоохоронної справи	13	2		10	1
Тема 10. Проблеми обліку пам'яток, складання Державного реєстру нерухомих пам'яток України та реалізації загальнодержавної програми з підготовки «Зводу пам'яток історії та культури України»	13	2	2	8	1
Тема 11. Проблеми охорони пам'яток архітектури та монументального мистецтва	12	2		10	
Тема 12. Актуальні питання охорони археологічної спадщини України	11	2	2	6	1
Тема 13. Доля об'єктів культурної та природної спадщини анексованого Росією Криму й тимчасово окупованих її військами та сепаратистами територій Донецької і Луганської областей	9	2		6	1
Тема 14. Проблеми і перспективи розвитку музейних закладів України як вагомих осередків пам'яткоохоронної діяльності	8		2	6	
Разом за модулем 2	76	12	8	52	4
Всього годин:	150	24	22	96	8

Структура навчальної дисципліни (денна форма навчання, спеціальність 014 «Середня освіта (Історія)»

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ. (сем)	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Пам'яткоохоронна справа в Україні від початку ХХ ст. до 1991 р.					
Тема 1. Історіографія, джерела, теоретико-методологічні засади дисципліни	12	2	2	8	
Тема 2. Терміни, складники (напрями) та організаційна структура національної пам'яткоохоронної діяльності	4	2		2	

Тема 3. Пам'яткоохоронна робота в українських землях під владою Російської та Австро-Угорської імперій на початку ХХ ст.	13	2	2	8	1
Тема 4. Охорона культурної та природної спадщини Волині на початку ХХ ст.	8		4	4	
Тема 5. Здобутки і втрати національної пам'яткоохоронної справи у добу Української революції (1917–1921 рр.)	9	2	2	4	1
Тема 6. Проблеми пам'яткоохоронної діяльності в українських землях у 1920-х – 1930-х рр.	13	2	2	8	1
Тема 7. Здобутки та нереалізовані можливості охорони культурної та природної спадщини у повоєнній Україні (1944 р. – початок 1990-х рр.)	15	2	2	10	1
Разом за модулем 1	74	12	14	44	4
Змістовий модуль 2. Охорона культурної та природної спадщини в незалежній Україні					
Тема 8. Охорона культурної та природної спадщини як вагомий складник державної політики	10	2	4	4	
Тема 9. Проблеми удосконалення правових, теоретичних та організаційних засад пам'яткоохоронної справи	13	2		10	1
Тема 10. Проблеми обліку пам'яток, складання Державного реєстру нерухомих пам'яток України та реалізації загальнодержавної програми з підготовки «Зводу пам'яток історії та культури України»	15	2	4	8	1
Тема 11. Проблеми охорони пам'яток архітектури та монументального мистецтва	12	2		10	
Тема 12. Актуальні питання охорони археологічної спадщини України	11	2	2	6	1
Тема 13. Доля об'єктів культурної та природної спадщини анексованого Росією Криму й тимчасово окупованих її військами та сепаратистами територій Донецької і Луганської областей	7	2		4	1
Тема 14. Проблеми і перспективи розвитку музейних закладів України як вагомих осередків пам'яткоохоронної діяльності	8	2	2	4	
Разом за модулем 2	76	14	12	46	4
Всього годин:	150	26	26	90	8

Структура навчальної дисципліни (заочна форма навчання; у навчальних планах для спеціальності 032 «Історія та археологія» та спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)» цієї форми навчання з вищезначеної навчальної дисципліни прописано однакову кількість годин навчального навантаження)

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ. (сем)	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Пам'яткоохоронна справа в Україні від початку ХХ ст. до 1991 р.					
Тема 1. Історіографія, джерела, теоретико-методологічні засади дисципліни	10			8	2
Тема 2. Терміни, складники (напрями) та організаційна структура національної пам'яткоохоронної діяльності	10	2		8	
Тема 3. Пам'яткоохоронна робота в українських землях під владою Російської та Австро-Угорської імперій на початку ХХ ст.	14		2	10	2
Тема 4. Охорона культурної та природної спадщини Волині на початку ХХ ст.	12		2	10	
Тема 5. Здобутки і втрати національної пам'яткоохоронної справи у добу Української революції (1917–1921 рр.)	10			8	2
Тема 6. Проблеми пам'яткоохоронної діяльності в українських землях у 1920-х – 1930-х рр.	10	2		8	
Тема 7. Здобутки та нереалізовані можливості охорони культурної та природної спадщини у повоєнній Україні (1944 р. – початок 1990-х рр.)	12		2	8	2
Разом за модулем 1	78	4	6	60	8
Змістовий модуль 2. Охорона культурної та природної спадщини в незалежній Україні					
Тема 8. Охорона культурної та природної спадщини як вагомий складник державної політики	12	2		8	2
Тема 9. Проблеми удосконалення правових, теоретичних та організаційних засад пам'яткоохоронної справи	10			8	2
Тема 10. Проблеми обліку пам'яток, складання Державного реєстру нерухомих пам'яток України та реалізації загальнодержавної програми з підготовки «Зводу пам'яток історії та культури України»	10		2	6	2
Тема 11. Проблеми охорони пам'яток архітектури та монументального	12	2		10	

мистецтва					
Тема 12. Актуальні питання охорони археологічної спадщини України	12			10	2
Тема 13. Доля об'єктів культурної та природної спадщини анексованого Росією Криму й тимчасово окупованих її військами та сепаратистами територій Донецької і Луганської областей	8	2		6	
Тема 14. Проблеми і перспективи розвитку музейних закладів України як вагомих осередків пам'яткоохоронної діяльності	8		2	4	2
<i>Разом за модулем 2</i>	72	6	4	52	10
Всього годин:	150	10	10	112	18

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

Модуль 1

Заняття 1. Історіографія та джерела дисципліни (2 год.).

План:

1. Праці С. Заремби, В. Акуленка та С. Кота з пам'яткознавства та пам'яткоохоронної справи.
2. Джерела з вивчення пам'яткоохоронної діяльності у збірках Центрального державного історичного архіву України, м. Київ, Центрального державного історичного архіву України, м. Львів, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Державного архіву Волинської області.

Заняття 2. Пам'яткоохоронна робота в українських землях під владою Російської та Австро-Угорської імперій на початку ХХ ст. (2 год.).

План:

1. Формування пам'яткоохоронного законодавства.
2. Практична робота наукових установ, громадських товариств, музейних закладів Російської та Австро-Угорської імперій щодо охорони культурної та природної спадщини українських земель.

Заняття 3–4. Охорона культурної та природної спадщини Волині на початку ХХ ст. (4 год.).

План:

1. Вивчення і збереження волинських старожитностей Київським товариством охорони пам'яток старовини і мистецтва.
2. Утворення та напрями роботи Товариства дослідників Волині.

3. Внесок Городоцького музею, церковних музейних закладів (давньосховищ) у пам'яткоохоронну роботу.
4. Історичні розвідки учасників пам'яткоохоронної діяльності на Волині початку ХХ ст.

Заняття 5. Здобутки і втрати національної пам'яткоохоронної справи у добу Української революції (1917–1921 рр.) (2 год.).

План:

1. Діяльність пам'яткознавчих осередків українських національних держав. Політика більшовицької влади в Україні стосовно охорони пам'яток.
2. Внесок М. Біляшівського, Ф. Шміта, Ф. Ернста, інших українських пам'яткознавців в охорону культурної та природної спадщини.

Заняття 6. Доля пам'яток історії та культури сакрального (культового) призначення (1921–1939 рр.) (2 год.).

План:

1. Проблеми збереження культових пам'яток в Українській Соціалістичній Радянській Республіці (1920-ті рр.).
2. Згубний вплив атеїстичної політики кінця 1920-х – 1930-х рр. на стан охорони сакральної спадщини в Радянській Україні.
3. Політика урядів міжвоєнної Чехословаччини, Румунії та Польщі щодо сакральних пам'яток українців.

Заняття 7. Особливості здійснення пам'яткоохоронної роботи в західних областях України (1939 – середина 1960-х рр.) (2 год.).

План:

1. Основні чинники проведення пам'яткоохоронної діяльності.
2. Здобутки і проблеми галузі охорони пам'яток в контексті культурної політики радянської влади.
3. Трагедія сакральних (культових) пам'яток регіону в умовах антирелігійної кампанії кінця 1950-х – початку 1960-х рр.

Модуль 2

Заняття 8–9. Пам'яткоохоронна діяльність в незалежній Україні (4 год.).

План:

1. Формування правових й теоретичних засад пам'яткоохоронної діяльності, потреба їх удосконалення.

2. Закон України «Про охорону культурної спадщини» (2000 р.), необхідність розробки й ухвалення його нової редакції.
3. Складання державної система охорони культурної та природної спадщини, проблеми її удосконалення.
4. Роль громадських осередків України в охороні пам'яток. Діяльність Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (УТОПІК). Волинська обласна організація УТОПІК: створення, діяльність, внесок у збереження культурної та природної спадщини.

Заняття 10–11. Державні програми обліку, відтворення, дослідження та повернення пам'яток. Представлення культурного та природного надбання України у Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (4 год.).

План.

1. Проблема обліку об'єктів культурної та природної спадщини. Складання Державного реєстру нерухомих пам'яток України.
 2. Здобутки та проблеми у реалізації загальнодержавної програми з підготовки «Зводу пам'яток історії та культури України».
 3. Українська культурна спадщина за кордоном як складник «Зводу пам'яток історії та культури України» (види пам'яток української діаспори в країнах світу; українські музеї, архіви та бібліотеки за кордоном як осередки охорони національної культурної спадщини; досвід та проблеми охорони пам'яток історії та культури українського народу за кордоном).
4. Реалізація державних програм відтворення визначних пам'яток архітектури. Дослідження пам'яток різних історичних періодів та сфер життя українського народу. Повернення пам'яток.
 5. Представлення культурного та природного надбання України у Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Заняття 12. Охорона археологічної спадщини України (2 год.).

План.

1. Становлення поняття «археологічна спадщина» та його сучасне трактування.
2. Об'єкт та види археологічної спадщини, сучасне національне законодавство з її охорони.
3. Проблеми охорони археологічної спадщини України. Правові колізії в законодавстві. Необхідність ухвалення та виконання заходів,

спрямованих на докорінне покращення охорони археологічної спадщини в Україні.

Заняття 13. Музейні заклади України в системі пам'яткоохоронної діяльності (2 год.).

План:

1. Музей як соціокультурне явище. Музейна мережа сучасної України.
2. Здобутки та проблеми діяльності музейних закладів держави в охороні культурної та природної спадщини.
3. Внесок Волинського краєзнавчого музею у національну пам'яткоохоронну діяльність.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Місце археологічної спадщини в сучасному українському суспільстві, актуальні проблеми її охорони.
2. Археологічні дослідження у Луцьку впродовж XX–XXI ст.
3. Охорона пам'яток архітектури в Україні: історична ретроспектива та сучасний стан.
4. Пам'ятки історії у системі національної культурної спадщини.
5. Пам'ятки містобудування України: проблеми охорони наприкінці XX – у перші два десятиліття XXI ст.
6. Охорона пам'яток воєнної та військової історії в Україні.
7. Пам'ятки науки і техніки, їх охорона в Україні.
8. Історичний досвід та актуальні проблеми охорони сакральних (культових) пам'яток.
9. Здобутки і проблеми охорони мистецької спадщини України як невід'ємного складника національного культурного надбання.
10. Пам'ятки і пам'ятні місця національних меншин Волині: проблеми вивчення та охорони.
11. «Звід пам'яток історії та культури України» як масштабний проект з охорони національної культурної спадщини.
12. Українська культурна спадщина за кордоном в контексті підготовки спеціального тому «Зводу пам'яток історії та культури України».
13. Сучасна система органів управління сферою охорони культурної та природної спадщини України.
14. Охарактеризуйте сучасну нормативно-правову базу України в галузі охорони культурної та природної спадщини.

15. На прикладі діяльності одного або декількох громадських товариств України доведіть вагому роль громадськості в охороні культурної та природної спадщини.
16. Визначні пам'ятки культурної та природної спадщини України у Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: досягнення та нереалізовані можливості.
17. Сучасні тенденції у діяльності українських музейних закладів, спрямовані на посилення їх місця і ролі в охороні національної культурної та природної спадщини.
18. Діяльність Центру пам'яткознавства Національної академії наук України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури в галузі охорони культурної спадщини.
19. Роль Державного історико-культурного заповідника у м. Луцьку в пам'яткоохоронній діяльності.
20. Діяльність Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (УТОПК) у Волинській області (кінець 1980-х років – перші десятиліття ХХІ ст.).
21. Внесок Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України у пам'яткознавство Луцька (1989 р. – перші десятиліття ХХІ ст.).
22. Участь науково-педагогічних працівників та студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки у пам'яткоохоронній діяльності.

Кількість годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання: спеціальності 032 «Історія та археологія» – 96 год., спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)» – 90 год.; для студентів заочної форми навчання – 112 год.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Дисципліна вивчається у 2 семестрі магістеріуму, складається з двох змістових модулів.

Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за:

1. поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 40 балів);
2. залік (максимум 60 балів).

Спеціальність 032 «Історія та археологія» денної форми навчання

Поточний контроль (40 балів)										Підсумковий контроль (60 балів)	Загальна кількість балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2						
T.1	T.3	T.4	T.5	T.6	T.7	T.8	T.10	T.12	T.14	60	100
4	4	5	4	4	4	4	4	4	3		

Спеціальність 014 «Середня освіта (Історія)» денної форми навчання

Поточний контроль (40 балів)										Підсумковий контроль (60 балів)	Загальна кількість балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2						
T.1	T.3	T.4	T.5	T.6	T.7	T.8	T.10	T.12	T.14	60	100
4	4	5	3	3	4	5	5	4	3		

Оцінювання роботи студентів денної форми навчання на семінарських заняттях за 5-бальною шкалою:

0,5 балів – незадовільна відповідь з конспектом або ксерокопіями;

1 бал – неповна відповідь на поставлене питання з конспектом без самостійного володіння матеріалом;

2–3 бали – повна відповідь, студент лише частково користується конспектом;

4–5 балів – самостійна, повна відповідь без використання конспекту, виявлене вміння аналізувати, порівнювати матеріал, робити висновки та узагальнення.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	

67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

Спеціальності заочної форми навчання

Поточний контроль (40 балів)					Підсумкови й контроль (60 балів)	Загальна кількість балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			
T.3	T.4	T.5	T.10	T. 14	60	100
8	8	8	8	8		

Оцінювання роботи студентів заочної форми навчання на семінарських заняттях за 8-бальною шкалою:

1–2 бали – незадовільна відповідь з конспектом або ксерокопіями;

3–4 бали – неповна відповідь на поставлене питання з конспектом без самостійного володіння матеріалом;

5–6 балів – повна відповідь, студент лише частково користується конспектом;

7–8 балів – самостійна, повна відповідь без використання конспекту, виявлене вміння аналізувати, порівнювати матеріал, робити висновки та узагальнення.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	Відмінно	Зараховано
82–89	Дуже добре	
75–81	Добре	
67–74	Задовільно	
60–66	Достатньо	
1–59	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Монографії, збірники документів:

1. Актуалізація науково-технічної спадщини в пам'яткоохоронній та музейній діяльності / під заг ред. Гріффена Л. О.; кол. авт.: Белікова Л. Д., Бойко М. І., Бородканич Н. П., [та ін.]: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК. Київ : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2014. 296 с.
2. Актуальні питання виявлення і дослідження пам'яток історії та культури. Ч. 1. Київ : Ін-т історії України НАН України, 1999. 255 с.
3. Акуленко В. І. Охорона пам'яток культури в Україні (1917–1990). Київ : Вища шк., 1991. 274 с.
4. Вечерський В. Фортеці й замки України. Київ : Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень, 2011. 664 с., 619 іл.
5. Вечерський В. В. Українські дерев'яні храми. Київ : Наш час, 2007. 271 с.
6. Гаврилюк С. В. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.): монографія. 2-е вид., доп. Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 536 с.
7. Горбик В. О., Денисенко Г. Г. «Звід пам'яток історії та культури України» у дослідженні і охороні культурної спадщини: досвід, проблеми, перспективи. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2012. 192 с.
8. Денисенко Г. Г. Воєнна історія України в контексті дослідження і збереження культурної спадщини. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2011. 289 с.
9. Заремба С. З. Нариси з історії українського пам'яткознавства. Київ : ТОВ Видавництво „Аратта”, 2002. 204 с.
10. Заремба С. З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність. Київ, 1995. 289 с.
11. Збережена спадщина (Українському товариству охорони пам'яток історії та культури – 40 років): Зб. матер. і док. / упоряд. Титова О., Пархоменко М., Демиденко О. Київ, 2007. 322 с.
12. Історико-культурна спадщина України: проблеми дослідження та збереження: монографія / редкол.: В. О. Горбик, О. П. Дорошко, С. І. Кот [та ін.]. Київ, 1998. 399 с.
13. Каткова Т. Г. Правова охорона культурної спадщини в Україні. Харків : Право, 2008. 216 с.
14. Ковпак Л. В. Природоохоронна політика в Україні (1991–2015 роки). Київ : Ін-т історії України НАН України, 2016. 199 с.
15. Культурна спадщина в контексті «Зводу пам'яток історії та культури України» / Кот С. І. (відп. ред.), Денисенко Г. Г., Івакін Г. Ю. [та ін.]. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2015. 486 с.
16. Культурні цінності Криму і Донбасу в умовах війни та окупації: матеріали круглого столу «Історико-культурний та науковий потенціал

Півдня та Сходу України в умовах окупації та воєнних дій: загрози, втрати, перспективи збереження та відновлення»; м. Київ, 12 листопада 2015 р. / ред. С. Кот, В. А. Смолій. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2016. 89 с.

17. Маньковська Р. В. Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть. Львів : Простір-М, 2016. 408 с.

18. Міжнародні засади охорони нерухокої культурної спадщини. Київ, 2008. 176 с.

19. Нестуля О. Доля церковної старовини в Україні. 1917–1941 рр. Ч. 1. 1917 р. – середина 20-х років. Київ, 1995. 280 с.

20. Нестуля О. Доля церковної старовини в Україні. 1917–1941 рр. Ч. 2. Кінець 20-х – 1941 рр. Київ, 1995. 216 с.

21. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні: пам'ятка / Мін-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка; уклад. О. О. Скаченко, наук. ред. Ю. М. Ключко; Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2014. 71 с., іл.

22. Основи пам'яткознавства / наукові редактори Леонід Гріффен, Олена Титова [кол. авт.: Гаврилюк О. Н. та ін.] / Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК; International Book Market Service Ltd., member of OmniScriptum Publishing Group. Бо-Басен (Маврикій)-Київ : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2017. 665 с.

23. Охорона культурної спадщини. Нормативна база: Зб. док. (3-тє вид., доп., перероб.). Авт.-упор. Пархоменко М. Т., Титова О. М., Рудика Н. М., Левада М. Є. Київ : ХІК, 2010. 583 с.

24. Палій О. Історія України. 3-є вид. Київ : К.І.С., 2017. 596 с.

25. Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань: Зб. док. / Ін-т культурології Акад. мистецтв України; редкол.: Богуцький Ю. П. [та ін.]; упоряд.: Прибега Л. В. [та ін.]. Київ : Ін-т культурології Акад. мистецтв України, 2009. 416 с.

26. Пам'яткознавчі студії в Україні: теорія і практика / С. І. Кот, В. О. Горбик, Г. Г. Денисенко [та ін.]. Київ, 2007. 336 с.

27. Плохій С. Брама Європи / Сергій Плохій ; пер. з англ. Романа Ключка. 2-ге вид. Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 496 с.

28. Прибега Л. Архітектурна спадщина України: пам'яткоохоронний аспект: монографія. Київ : Ін-т культурології НАМ України, 2015. 235 с.

29. Про охорону культурної спадщини. Закон України [від 8 червня 2000 р.]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.

30. Регіональні особливості нерухомих пам'яток України [Монографія] / кол. авт.: Бичковська Г. М., Гаврилюк О. Н., Гаврилюк С. В. [та ін.]; під заг. ред. Л. О. Гріффена, О. М. Титової: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК. Київ : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2017. 275 с.

31. Kuprianowicz Grz. Akcja burzenia cerkwi prawosławnych na Chełmszczyźnie i Południowym Podlasiu. Chełm : Prawosławna Diecezja Lubelsko-Chełmska, Towarzystwo Ukraińskie w Lublinie, 2008. 120 s.

Статті:

32. Гаврилюк О. Н. Анатолій Дублянський – дослідник і популяризатор історії та пам'яток Волині. *Питання історії України*. Чернівці, 2009. Т. 12. С. 52–56.
33. Гаврилюк О. Н. Збереження пам'яток воєнної історії на західноукраїнських землях у міжвоєнний період: політичний аспект, зміст, результати. *Чорноморський літопис*. Миколаїв, 2010. Вип. 2. С. 58–63.
34. Гаврилюк О. Н. Пам'ятки українського сакрального мистецтва західноукраїнських земель в умовах міжвоєнної Польщі: збереження та охорона. *Питання історії України*. Чернівці, 2012. Т. 15. С. 145–150.
35. Гоменюк В. М., Горькова А. О. Пам'яткоохоронні програми Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (1966–2018 рр.). *Праці Центру пам'яткознавства*. Київ, 2018. Вип. 34. С. 5–23.
36. Денисенко Г. Підготовка «Зводу пам'яток історії та культури України»: наукові напрацювання та перспективи. *Краєзнавство*. 2012. № 3. С. 118–125.
37. Денисенко Г. Г. Проблема дослідження пам'яток воєнної історії ХХ ст. *Праці Центру пам'яткознавства*. Київ, 2001. Вип. 3. С. 109–125.
38. Загальнодержавна програма збереження та використання об'єктів культурної спадщини на 2004–2010 роки. Закон України. *Голос України*. 2004. 4 червня. С. 22–23.
39. Колосок Б. В. Пам'ятки містобудування та їх охорона. *Праці Центру пам'яткознавства*. Київ, 2001. Вип. 3. С. 49–73.
40. Курило Т. Проблеми реалізації законодавства України про охорону культурної спадщини та деякі шляхи їх подолання. *Право України*. 2003. № 3. С. 125–126.
41. Моця Б. Проблемні питання організації системи охорони культурної спадщини. *Вісник Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Серія: Історія*. Вип. 4 (131). 2016. С. 37–40.
42. Охорона культурної спадщини: заходи щодо збереження пам'яток. *Музеї України*. 2007. № 2/3. С. 40–41.
43. Поливач К. А. Історико-культурна спадщина як фактор розвитку регіонів та населених місць України. *Український географічний журнал*. 2005. № 1. С. 35–62.
44. Прибега Л. В. Основний міжнародний документ про пам'яткоохоронне співробітництво (до 40-річчя Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини). *Праці Центру пам'яткознавства*. Київ, 2012. Вип. 21. С. 5–10.
45. Прибега Л. В. До питання термінологічних визначень у пам'яткоохоронній методиці. *Праці Центру пам'яткознавства*. Київ, 2003. Вип. 5. С. 18–32.
46. Руденко С. Б. Про поняття «пам'яткознавство». *Культурологія. Філологія. Музикознавство*. 2013. № 1. С. 46–53.

47. Титова О. Деякі актуальні питання збереження культурної спадщини України. *Праці Центру пам'яткознавства*. Київ, 2009. Вип. 16. С. 5–10.

48. Федорова Л. Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870–1910-і рр. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2013. 373 с.

49. Харковенко Р. В. Науково-методичні аспекти системи обліку пам'яток культурної спадщини. *Праці Центру пам'яткознавства*. Київ, 2017. Вип. 31. С. 29–36.

50. Харковенко Р. В. Пам'ятки культурної спадщини в умовах ведення бойових дій та на тимчасово окупованих територіях : міжнародний досвід й Україна. *Праці Центру пам'яткознавства*. Київ, 2018. Вип. 33. С. 46–49.

9. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет, мета і завдання навчальної дисципліни .
2. Історіографія навчальної дисципліни.
3. Джерела навчальної дисципліни.
4. Основні терміни навчальної дисципліни.
5. Складники (напрями) та організаційна структура національної пам'яткоохоронної діяльності.
6. Пам'яткоохоронна робота в українських землях під владою Російської та Австро-Угорської імперій на початку ХХ ст.
7. Охорона культурної та природної спадщини Волині на початку ХХ ст.
8. Здобутки і втрати національної пам'яткоохоронної справи у добу Української революції (1917–1921 рр.).
9. Проблеми пам'яткоохоронної діяльності в українських землях у 1920-х – 1930-х рр.
10. Охорона культурної та природної спадщини в Україні впродовж другої половини 1940-х – початку 1990-х рр.
11. Охорона культурної та природної спадщини як вагомий складник державної політики незалежної України.
12. Проблеми удосконалення правових, теоретичних та організаційних засад сучасної національної пам'яткоохоронної справи.
13. Облік пам'яток, складання Державного реєстру нерухомих пам'яток України.
14. Загальнодержавна програма підготовки «Зводу пам'яток історії та культури України».
15. Українська культурна спадщина за кордоном як складник «Зводу пам'яток історії та культури України».

16. Реалізація державних програм відтворення визначних пам'яток архітектури. Дослідження пам'яток різних історичних періодів та сфер життя українського народу. Повернення пам'яток.
17. Представлення культурного та природного надбання України у Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.
18. Охорона пам'яток архітектури й монументального мистецтва: здобуки та проблеми.
19. Актуальні питання охорони археологічної спадщини України.
20. Доля об'єктів культурної та природної спадщини анексованого Росією Криму й тимчасово окупованих її військами та сепаратистами територій Донецької і Луганської областей.
21. Музейні заклади України в системі пам'яткоохоронної діяльності.